

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

σε συνεργασία με το

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τίτλος εργασίας
«ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

Όνοματεπώνυμο, Α.Μ.
Καραγεώργου Ιωάννα

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης.

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Συριοπούλου Χριστίνα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,
Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής,
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

2^ο Μέλος: Δρ. Κορρέ Ειρήνη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα
Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης.

3^ο Μέλος Δρ. Δόση Ιφιγένεια, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα
Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης.

Κομοτηνή/Αθήνα

2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά τον ρόλο και τη συμβολή των τεχνών στην ειδική αγωγή, εστιάζοντας στις απόψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών που εργάζονται με μαθητές με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Οι τέχνες – μουσική, εικαστικά, θέατρο, χορός – αποτελούν εναλλακτικά μέσα μάθησης, έκφρασης και επικοινωνίας και αναγνωρίζονται ως ισχυρά εργαλεία ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, της συναισθηματικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μαθητών. Η εργασία περιλαμβάνει αναλυτική βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τα οφέλη των τεχνών στην ειδική αγωγή, τις παιδαγωγικές και θεραπευτικές εφαρμογές, καθώς και τις σύγχρονες ερευνητικές τάσεις του πεδίου. Μέσα από ποιοτική μεθοδολογία και ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς, αποτυπώνονται εμπειρικά δεδομένα για τις στάσεις, τις στρατηγικές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά την ενσωμάτωση των τεχνών στο σχολικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι τέχνες μπορούν να ενισχύσουν τη μαθησιακή και συναισθηματική πρόοδο των μαθητών, εφόσον υποστηρίζονται από κατάλληλη επιμόρφωση, επαρκείς πόρους και θεσμική ενίσχυση. Παρά τις θετικές στάσεις των εκπαιδευτικών, επισημαίνονται εμπόδια όπως η έλλειψη εξειδίκευσης, οι περιορισμοί του αναλυτικού προγράμματος και οι ανεπαρκείς υποδομές. Η εργασία καταλήγει σε προτάσεις για την ουσιαστική ένταξη των τεχνών στην ειδική αγωγή και την καλλιέργεια ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που αναδεικνύει τη δημιουργικότητα και τη διαφορετικότητα κάθε μαθητή.

Λέξεις-κλειδιά: *Ειδική αγωγή, τέχνες, συμπερίληψη, εκπαιδευτικές πρακτικές.*

Συμπερασματικά, η πρακτική αξιοποίηση της παρούσας έρευνας αφορά όχι μόνο την εμπλουτισμένη κατανόηση του ρόλου των τεχνών στην ειδική αγωγή, αλλά και την ενίσχυση της καθημερινής εκπαιδευτικής πράξης. Εφόσον αξιοποιηθεί ορθά, μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της δημιουργικότητας, της ενσυναίσθησης και της συμπερίληψης στο ελληνικό σχολείο, προάγοντας ένα παιδαγωγικό πλαίσιο όπου κάθε μαθητής μπορεί να εκφραστεί, να συνδεθεί και να μάθει με τον δικό του τρόπο.

Βιβλιογραφία

Abedin, G., (2010). *Exploring the potential of art-based education for adolescents with learning disabilities: a case study of engagement in learning through the arts*.

Retrieved from ProQuest Dissertation and Theses Full-Text (3409864)

Anderson, A. (2014). *Arts integration and special education: An inclusive theory of action for student engagement*. Routledge

Andrus, L. (2012). Teaching urban students with special learning needs: What we have learned through the art partners program. In S. M. Malley (Ed.), *The intersection of arts education and special education: Exemplary programs and approaches* (pp. 19–46). VSA

Bailey, S. (2014). Exemplary theatre practices: Creating barrier-free theatre. In S.

M. Malley (Ed.), *VSA intersections: Arts and special education exemplary*

programs and approaches (pp. 25-45). Washington, DC: John F. Kennedy

Center for the performing Arts

Bauer, V., Padovano, T., Gianotti, M., Caslini, G., & Garzotto, F. (2024). MusicTraces: A collaborative music and paint activity for autistic people. *arXiv preprint arXiv:2402.06043*

Becker, P. A. (2020). Teaching language and literacy through the visual arts: An interdisciplinary, literature-based approach. *Language and Literacy*, 22(1), 45–60

Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα. Θεματική ανάλυση. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(3), 416-421

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Μτφ. Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Π. Μπιθαρά, Μ. Φιλοπούλου, Γ. Α. Κουλαουζίδης). Μεταίχμιο.

Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education* (4th ed.). London: Routledge

DeCicco, M. A. (2021). Beyond the talent show: Exploring the beliefs of special education teachers on the incorporation of dance to support the needs of students. *Journal of Dance Education*, 21(3), 123–130

Edgar, S. N. (2013). *Introducing social emotional learning to music education professional development*. Update: Applications of Research in Music Education, 2(31), 28–36

Fajrie, N., Purbasari, I., Bamiro, N. B., & Evans, D. G. (2024). Does art education matter in inclusiveness for learners with disabilities? A systematic review. *Journal of Special Education Research*, 15(1), 25–40

Foley, S. V. (2017). *Music education and its impact on students with special needs*. *Scholarship and Engagement in Education*, 1(1), 1–8

Hayhoe, S. (2019). *Cultural heritage, ageing, disability, and identity*. Routledge

Κατσαρού, Ε. (2016). *Εκπαιδευτική έρευνα- δράση. Πολυπαραδειγματική διερεύνηση για την αναμόρφωση της εκπαιδευτικής πράξης*. Κριτική

Kempe, A., & Tissot, C. (2012). The use of drama to teach social skills in a special school setting for students with autism. *British Journal of Learning Support*, 3(27), 97–102

Kessler- Κακουλίδη, L. (2009). The Dalcoze Method: An alternative suggestion between music pedagogy and music therapy. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 1(1), 19-29

Li, F. M., Zhang, L., Bandukda, M., Stangl, A., Shinohara, K., Findlater, L., & Carrington, P. (2023). Understanding visual arts experiences of blind people. *arXiv preprint arXiv:2301.12687*

Malley, S. M. (Ed.). (2012). *The intersection of arts education and special education: Exemplary programs and approaches*. VSA, The John F. Kennedy Center for the Performing Arts

Malley, S. M., & Silverstein, L. B. (2014). Examining the intersection of arts education and special education. *Arts Education Policy Review*, 115(2), 39–43.

<https://doi.org/10.1080/10632913.2014.883894>

Mareza, L., Mustadi, A., Dewi, D. S. E., & Suwarjo, S. (2024). Arts education for children with disabilities: A systematic literature review. *International Journal of Inclusive Education*, 28(2), 150–170

Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του θεάτρου*. Ιδιωτική έκδοση

Shafton, G., H., (2012). *Making Art Special: A Curriculum for Special Education Art*. Create Space Independent Publishing Platform

Wehmeyer, M. L. (2019). *Strengths-based approaches to educating all learners with disabilities: Beyond special education*. Teachers College Press.

Ζώνιου - Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξής τους*. Πεδίο